

Yazar Hakkında

Dr. Kevin Dutton, İngiliz Psikoloji Derneği'nin bir üyesidir ve yirmi yıl Oxford ve Cambridge üniversitelerinde araştırma psikoloğu olarak yerini almıştır.

Önde gelen uluslararası bilimsel dergilere düzenli olarak yazılar yayımlıyor ve dünya çapında konferanslarda konuşmacı olarak yerini aldı. En çok satanlar listesine giren *Flipnosis: The Art of Split-Second Persuasion* ve *The Wisdom of Psychopaths: Lessons in Life from Saints, Spies ve Serial Killers* kitaplarının yazarıdır. *The Wisdom of Psychopaths: Lessons in Life from Saints, Spies ve Serial Killers* kitabı ile “En İyi Amerikan Bilim ve Doğa Yazısı” ödülüne layık görüldü ve yazıları aynı adı taşıyan bir antolojiye dahil edildi. Çalışmaları dünya çapında yirmiden fazla dile çevrildi ve yazıları ve araştırmaları, diğer yayınların yanı sıra *Scientific American*, *New Scientist*, *Guardian*, *The Times*, *Psychology Today*, *New York Times*, *Wall Street Journal*, *Washington Post*, *Newsweek*, *Slate* ve *USA Today*'de yerini aldı. Kevin, üstlendiği akademik görevlerinin yanı sıra seçkin spor, ticaret ve askeri sektörlerine düzenli olarak danışmanlık yapmaktadır.

Dr. Kevin Dutton'ı Twitter'da @TheRealDrKev adresinden takip edebilirsiniz.

Dr. Kevin Dutton ve kitapları hakkında daha fazla bilgi için www.kevindutton.co.uk adresindeki web sitesini inceleyebilirsiniz.

BEYAZ BAYKUŞ: 57
PSİKOLOJİ: 2

DR. KEVİN DUTTON / SİYAH BEYAZ DÜŞÜNME
Orijinal İsmi: Black and White Thinking:
The Burden of a Binary Brain in a Complex World

Copyright © Kevin Dutton 2020
Bu kitabın yayım hakları Anatolialit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,
yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumaloğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Özlem Küskü
Yayın Koordinatörü: Kaan Cumaloğlu
Çevirmen: Nurcan Onaran İbrahimoğlu
Redaksiyon: Zeynep Bilgin
Son Okuma: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: Sedat Gösterikli
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy

Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak-Mesud Topal-Meltem Kökboyn

Beyaz Baykuş: Mart 2022
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-625-441-611-8

Destek Dukkan

© Beyaz Baykuş
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
facebook.com/beyazbaykusuyayinlari
twitter.com/beyazbaykusuy
instagram.com/beyazbaykusuyayinlari
www.beyazbaykus.com

Deniz Ofset – Çetin Koçak
Sertifika No. 48625
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul
Tel. (0) 212 613 30 06

Dr. Kevin Dutton

SİYAH BEYAZ DÜŞÜNME

“Düşünmeye dair titiz
ve bilimsel bir tedavi.”

- **Kirkus Review**

KARMAŞIK BİR DÜNYADA İKİCİL BEYNİN YÜKÜ

Çevirmen: Nurcan Onaran İbrahimoglu

*Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı.
Yer boştu, yeryüzü şekilleri yoktu;
engin karanlıklarla kaplıydı. Tanrı'nın Ruhü,
suların üzerinde hareket ediyordu.
Tanrı, "Işık olsun" diye buyurdu ve ışık oldu.
Tanrı ışığın iyi olduğunu gördü ve
onu karanlıktan ayırdı. Işığa "Gündüz",
karanlığa "Gece" adını verdi. Akşam oldu,
sabah oldu ve ilk gün oluştu.*

– Yaratılış 1: 1-5

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	7
1. Bölüm: Sınıflandırma İçgüdüğü	25
2. Bölüm: Bir Sorun Yığını	42
3. Bölüm: Kategoriler Birbirine Ters Düştüğü Zaman	60
4. Bölüm: Siyah ve Beyazın Karanlık Yüzü	83
5. Bölüm: Bölüm: Kadraj (Vizör) Prensibi	103
6. Bölüm: Sadeliğin Karmaşıklığı	129
7. Bölüm: Olası Gökkuşuğu	151
8. Bölüm: Çerçeveleme Oyunu	174
9. Bölüm: Bir Neden Varsa Bir Çözüm de Vardır	213
10. Bölüm: Süperikna	235
11. Bölüm: Gizli Etki: İstediginizi Elde Etmenin Gizemli Bilimi	265
12. Bölüm: Sınırları Yeniden Çizmek	292

Dipnot: Radikallerin Bilgeliđi	335
Ek I: Rengin Dilbilimi ve Algısı	349
Ek II: Kendinize Ait Bilişsel Tamamlanma İhtiyacınızı Deđerlendirin	351
Ek III: Çerçvelerin Kısa Geçmişı	353
Ek IV: Renk Uzayında İngilizceye Karşı Berinmo Renk Dili	356
Ek V: Siyah Beyaz Düşüncenin Üç Evrimsel Aşaması	359
Ek VI: Yüzyıllar Boyunca Siyah ve Beyaz Düşünce	363
Ek VII: Esasçılığın Esasları	365
REFERANSLAR	367
RESİMLER İÇİN TEŞEKKÜR	415
TEŞEKKÜR	417
DİZİN	421

GİRİŞ

“Çorba dünyasında çatallı bir adam gibiydi.”

– Noel Gallagher

Bir kâğıt parçasında “gerçek hayat” kelimeleri yazılı. Diğer kâğıtta ise, “hayal” kelimesi. Her bir kâğıt parçası yazarkasanın yanında, ortalarında Freddie Mercury’nin bir resminin bulunduğu halde, birer reçel kavanozuna seloteyp ile tutturulmuş durumda. Kavanozların dörtte üçü bozuk para ve banknotlarla dolu. Görünüşe göre birikmesi o kadar da uzun zaman almıyor. Başlangıç yemeğimi bitirdiğimde, her iki kavanoz da boşaltıldı ve eski etiketler çıkartılarak iki yeni etiket iliştirildi. Birinin üzerinde “Yavru Kedi”i diğerinde ise “Yavru Köpek” yazılıydı. Belki de “Bohemian Rhapsody”nin sözleri kadar değilse de yine de etkili. Bozuk paraların kavanoz camı üzerindeki yankılanma sesi devam etmekte.

Merak ediyorum.

Son iki haftayı siyah beyaz düşünme üzerine dünyanın önde gelen üç uzmanıyla ikilikli beynin sığılığı hakkında konuşarak geçirdiğim San Francisco’daki bir kafede oturuyorum. Oxford’a yola çıkmadan önce boş zamanım olduğunda, olayların üzerinde daha detaylı düşünmek için Haight-Ashbury’ye giderdim. Biraz taco sipariş edip garsona, olan biteni sormaya karar verdim. Gülümsedi.

“Etiketleri sürekli değiştirmeye devam ediyoruz” dedi bana. “Günde beş altı kez. Daha önce, sadece bir kavanoz olduğunda, bahşişler çok az oluyordu. Ancak müşterilere bir seçenek verirseniz, mesela yavru kedi veya yavru köpek gibi, çok daha cömert oluyorlar. Nedenini bilmiyorum. Sanırım bu şekilde olması onlara biraz eğlenceli geliyor.”

Ben bundan o kadar da emin değildim.

Yemeğimi bitirip, ayrılmadan önce, yazarkasanın yakınında olayın seyrini gözlemlemek için özellikle biraz oyalandım. Yirmili yaşlarının başındaki iki kadın kavanozlara bakıp bir an duraksadıktan sonra kıkırdayıp sonrasında biri “yavru kedi”, diğeri “yavru köpek” lehinde tercihlerini yaptılar.

Onlara, “Neden?” diye sordum.

Kadınlardan birisi, “Kedilerin size ihtiyacı yoktur, ama köpeklerin vardır” diye cevapladı.

Arkadaşı hayır anlamında başını salladı. “İşte bu yüzden ben kedileri tercih ediyorum! Bir kediyi yürüyüşe çıkarmana asla gerek yoktur. Ama bir köpekle bu söz konusu bile olmaz. Hava soğuk, karanlık ve yağmurlu olduğunda bu işin eğlencesi nerede kalır?...”

Köpek sever kadın araya girip diğerinizi sözünü keserek, “Köpek insanları bu yüzden daha arkadaş canlısıdır” diye itiraz etti. “Köpeğinizi yürüyüşe çıkardığınızda diğer köpek gezdirenlerle tanışıp birbirinizi daha yakından tanımaya başlarsınız.” Bu tartışma ileri ve geri çekişmeli bir şekilde, onlar dükkândan çıkana kadar bir süre devam etti. Bu arada garson geldi ve yeni bir sipariş için zili çaldı.

“Gördünüz mü?” dedi. “Size söylemiştim. İnsanlar bir seçim yapmak zorunda kaldıklarında bundan zevk alırlar. Ve bu sırada mutlu olurlar.”

Başımınla onayladım. Ama bahsettiği diğer seçeneklerden bazılarını merak etmekten kendimi alamıyordum. Hesap ödemek

üzere kasaya gelen müşterilere başka hangi seçenekler sunulmuştu?

Omuzlarını silkerek, “Apple veya Microsoft” dedi. “İlkbahar veya sonbahar. Banyo veya duş...”

Başka bir masaya yöneldi. Ama tahminimce bu listenin sonu yoktu. Çünkü aslında insanları bölmeyi birçok ikilikli yolu vardır. Bileşik kişiliklerimizden istediğiniz sayıda karşıt tercih eksenini yaratabilirsiniz.

Aklım yerel bir gazete olan *Chronicle*'daki bir yazıya gidiyor. Görünüşe göre Facebook şu anda sadece cinsiyet kimliği için yetmiş küsur farklı kategoriye sahip. Ve Spotify'da 4000 farklı müzik türü gibi bir şey var. Hatları belirsiz, bulanık sınırların ve giderek artan eksen kaymalarının buğulu dünyasında, kendimizi koşulsuz olarak kategorize etme şansını yakaladığımız anda, renklerimiz net olarak belli etme imkânı bulduğumuzda, bu duruma balıklama atlıyoruz. Özellikle bu renkler katıksız, basit ve psikolojik olarak tartışılmaz olduğunda...

Kasadaki boş reşel kavanozlarının da doğruladığı üzere, bizler küçük bir ayrıcalık için bile ödeme yapmaya hazırız.

Bölünmüş bir dünyada yaşıyoruz. Baktığımız her yerde çizgiler mevcut. Ülkelerin en belirgin şekilde sınırları vardır. Bir tarafta “biz” varız. Diğer tarafta, “onlar”. Şehirlerin semtleri ve mahalleleri var. Ancak günlük yaşamda çizdiğimiz sınırların sonu yoktur. Cinsiyete göre sınırlar çiziyoruz. Irk bazında sınırlar çiziyoruz. Burada Birleşik Krallık'ta Avrupa'yı temel alan sınırlar bile çiziyoruz. İçinde veya dışında.

Beynimiz bir tür biçimlendirme paleti ile donatılmıştır. Zengin evrimsel geçmişimizin sınırlarını çizmek için koşullandırıldık. Ama çizdiğimiz sınırların doğru olduğundan nasıl emin olabiliriz? Ve onları nereye yerleştireceğimizi, ait oldukları yerleri nasıl bileceğiz? Cevap, oldukça basit: Bunu yapamayız. Çizdiğimiz sınırların doğru olduğunu hiçbir şekilde bilemeyiz, bunun

hiçbir yolu yoktur. Yine de onları çizmeye mecburuz. Çünkü dünya karmaşık bir yer ve sınır çizgileri işleri kolaylaştırıyor ve yapılabilmelerini mümkün kılıyor. Ve “mümkünat”, arzuladığımız bir şeydir.

Örnek vermek adına, öğrenci not ortalamalarını (GPA’lar) ele alalım. Akademik çevrelerde, başarı dereceleri, bir adayın son yıl ortalamasının önceden belirlenmiş bir puan aralığının not yelpazesine düştüğü yere göre oluşturulur. Bir yandan baktığımızda bu, bütünüyle makul görünüyor. Ama diğer yandan baktığımızda bu, istatistiksel olarak tamamen izlenimci bir yaklaşımdır. Eğer öğrencilerden birinin not ortalaması yetmiş, diğerinin altmış dokuz ise, bir öğrencinin “üstün bir akla” sahip olduğunu ve diğerinin olmadığını söylemek gerçekten mantıklı mı?

Bu sadece felsefi cazibenin sızıntı yapmasını sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda pratik sonuçları da ortaya çıkartan bir sorudur. Birtakım fırsatlar zayıf ortalamalı öğrenciler için söz konusu olmayıp pekiyi ve iyi ortalamaya sahip öğrenciler için mevcuttur. Bir şekilde not sınırına denk veya yakınında bir puan, daha yüksek bir eğitime devam etmek veya akademik dilde söyleyecek olursak, yolculuğun sonu arasındaki farkı ifade edebilir. Düşler yarıda kesilebilir. Kariyer beklentileri mahvolur. Çizgilerimizi nereye çektiğimize bağlı olarak kapılar açılıp kapanır. Hem de bazen tam anlamıyla. 2020 Mart’ında Birleşik Krallık hükümeti, yetmiş yaşın üzerindeki herkesi Corona virüsünün yayılmasıyla mücadele stratejisinin bir parçası olarak kendilerini hastalığa karşı korumak için evlerinin sınırları içinde kalmaya davet etti. Sınavlarda yetmişin üzeri söz konusu olduğunda kapılar açılır. Corona virüsü için yetmişin üzeri söz konusu olduğunda kapılar kapanır.

Ama söylediğimiz gibi, “bir yere çizgiyi çekmeliyiz”. Ve bunu yapıyoruz da. Fırtınalar, uyuşturucular, hapishaneler,

terör tehditleri, pandemiler¹adını siz koyun, biz onu kategorize edelim. Bunu yapmak için rakamları, harfleri, renkleri, elimizde olan ne varsa kullanırız. Çünkü çizilen çizgi, belirlenen bir sınır, alınmış bir karar anlamına gelir. Ve hayat kararlarla doludur.

O halde *Siyah Beyaz Düşünmek*, düzen ile ilgilidir. Daha doğrusu, düzenin yanılmasıyla ilgilidir. Kesintisiz gerçeklik çölünün üzerine çizdiğimiz çizgilerin kimerik, geçici formlarına yaklaştıkça bilişsel seraplar gibi buharlaşmasıyla ilgilidir. Tari-höncesi atalarımızın zamanlarında beyinlerimiz kutularından henüz çıkmıştı. Sorunsuz, verimli bir şekilde çalıştılar ve amaca son derece uygun bir durumdaydılar. Eski atalarımız bir kayanın altında bir yılana rastlamış olsaydı, onun tehlikeli olup olmadığı hakkında hiçbir belirsizlik söz konusu olmazdı. Derhal oradan uzaklaşmak gerekirdi. Hem de çabucak. Aynı durum çalılıklardaki kaplanlar için de geçerliydi. Ve sazlıktaki timsahlar içinde. Tamam, çalılırların hışırđamasına rüzgâr da sebep olabilir. Ama bu hakikat üzerinde; keskin, sivri veya zehirli olanın menziline çok daha uzağında, güvenli ve rahat bir mesafeden derinlemesine düşünmek daha uygun olur.

Başka bir deyişle, ilkel atalarımızın günlük yaşamları boyunca vermiş oldukları kararların ezici çoğunluğu muhtemelen ikiliydi. Siyah ve beyaz. Ya/Ya da. Ve haklı olarak böyleydi. Alınan kararlar genellikle bir ölüm kalım meselesiydi. Ani sel baskınları. Kasırgalar. Şimşek çakması. Heyelanlar. Çığlar.

1. Bu kitap yazıldığı sırada, haber başlıklarının hâkimi Corona virüsü (COVID-19) idi. İngiltere Halk Sağlığı Kurumu (NHS) bu duruma istinaden, seyahatten geri dönenler veya Birleşik Krallık'a gelen ziyaretçiler için, geldikleri bu ülkeleri enfeksiyon riskine dayalı olarak iki kategoriye ayırmıştır. 1. Kategori: "Yolcular, asemptomatik olsa bile kendilerini izole etmeli ve son seyahatleri hakkında bilgi vermek için Ulusal Sağlık Hizmetleri (NHS) 111'i aramalıdır. Evinize veya varış noktanıza gidin ve sonra kendi kendinizi tecrit edin." 2. Kategori: "Yolcuların herhangi bir özel önlem almaları gerekmez, ancak semptomlar geliştirirlerse kendi kendilerini izole etmeli ve Ulusal Sağlık Hizmetleri (NHS) 111'i aramalıdır." (www.gov.uk adresinden alıntıdır.)

Devrilen ağaçlar. Bu şeyler bir anda otaya çıkarlar. Göz açıp kapayınca kadar olup biterler. Çok fazla düşünenler ve sadece kendini düşünenler genellikle çok uzun süre ortalıkta kalmazlardı.

Ancak günümüzde hayatta kalma oyunu artık değişti. Atalarımız, evrimsel eğrinin ilerisinde kalabilmek için, tıpkı yılanlar ve kaplanlardan kaçmamıza yardım etmekte olduğu gibi, zihinsel kısa yollar geliştirdiler. Ancak bu yılanlar ve kaplanlar bizleri ısırarak için bizzat geri dönebilirler. Her yerde bunun kanıtı mevcut. Bunu testosteron seviyesinde doğal olarak meydana gelen yükselmeler nedeniyle topa tutulan Güney Afrikalı kadın orta mesafe atlet Caster Semenya'ya sormanız yeterli. Veya Caitlyn Jenner'a. Sürekli artan ince ayrıntılar, sosyal, psikolojik ve enformasyonel karmaşıklığın amansız baskıları, daha ince çizgiler ve belirginliği daha az kıvrımlarla birlikte sonsuz kesintisiz bir gerçekliğin daha geniş ölçekli haritalarını gerektirir. Geçmişin hantal tasvirleri, kelimenin tam anlamıyla artık yeterli gelmiyor.

Beyindeki taleplerin nasıl geliştiğini görmek için, her şeyin başladığı yere geri dönelim ve tekhücreli amipi ele alalım. Tüm canlıların amacı hayatta kalmak ve üremektir. Bu ilkel organizmanın tüm evreninin toplamını temsil eden sığ suda yaşayan ışık küresinde, ısıdaki dalgalanmalar, yiyeceğin mevcudiyeti ve ortam aydınlığı (aydınlık ve karanlık, siyah ve beyaz) gerçekte hayatta kalması için gerekli olan mutlak üç kategoriyi oluşturmaktadır. Amipin içinde bulunduğu dış ortamındaki bu gibi değişiklikler, organizmanın hücre zarındaki dahili değişikliklerle yansıtılır ve bu, onun ya bulunduğu ortamdaki besin kaynaklarına (yani glikoza) yaklaşmasına ya da zararlı uyarıcılardan uzaklaşmasına olanak tanır. Konuştuğum bir amip bana: "Bu havuzda ayar düğmesine gerek yok dostum. Romantik, mum ışığıyla aydınlatılan sular altında bizim işimiz değil. Birdenbire ortalık kararır, bir şeyler dönüyor demektir ve biz de çabucak

ortadan kayboluruz. Bizler işleri basit tutmayı tercih ediyoruz” demişti.

Sparta felsefesine göre bir asil bir yaklaşım.

Ancak basitlik (sadelik) herkese uygun değildir. Doğal seleksiyonun vesayeti altında girişim, yenilikçilik ve gelişen teknolojik bilgi birikimi geldi. Çok hücreli organizmaların ortaya çıkışı, dünyanın ilk sinir sistemlerinin meydana gelişini ilkel sinir ağları veya gangliyonlar yani karmaşık sinir hücresi kümeleri şeklinde müjdeledi. Tıpkı tekhücreli prototiplerinde olduğu gibi, amaçları ve işlevleri basitti. Buradaki amaç ve işlev hücre dışından gelen uyarıların tespitini kolaylaştırmaktı. Ancak bu defa, ilk ortaya çıktığından bir milyar yıl sonrasında daha hızlı ve daha verimli yollarla.

Günümüze geldiğinde, titizlikle sürdürülen psikofiziksel makyajımız tamamlandı. Biz insanlar şimdi en az altı temel duyula ve muhtemelen de çok daha fazlasıyla donatılmış bir haldeyiz. Bunlardan beşi görme, dokunma, koku alma, tatma ve işitme olarak dış dünyadaki olayları izleme ve birisi de, iç algıya yönelik olarak yani hareket ve vücut pozisyonu üzerine sabit bir koordineli sinirsel basın bültenleri akışı yoluyla istikrarlı bir iç deneyi sürdürmeye yönelik tasarlandılar.

Bu altı temel duyudan görme açık ara en baskın olanıdır ve tüm duyuşal girdilerimizin yaklaşık yüzde 70’ini oluşturur. Ve haklı bir nedenle. Evrimsel tarihimiz boyunca tıpkı amiplerde parlaklık ve kontrasta yönelik olduğu gibi, çevremizdeki diğer canlıların boyutunun, renginin, şeklinin ve hareketinin doğru tanımlanması hayatta kalmamız için gerekiyordu. Tarihöncesi atalarımıza göre, bir mağaranın duvarında, bir su kütesinin yüzeyinde ya da açık arazide, susuzluktan kurumuş, güneşten sararmış otlakların üzerinde aniden beliren bir gölge, aceleyle iki temel düşünceyi canlandırır. Bir: Bu akşam yemeğinde yiyebileceğim bir şey mi? İki: Bu beni akşam yemeği olarak isteyen büyük, güçlü ve keskin bir şey mi?

Aydınlık ve karanlık. Siyah ve beyaz. Amipten Neanderthal'e uzanan üç buçuk milyar yıl. Düşünüldüğünde, haddinden fazla bir değişiklik sayılmaz.

Sonra doğal olarak her şey değişti. Paleontolojik bir zaman ölçeğinde, neredeyse bir gecede. Bilincin ortaya çıkması ile birlikte dil ve kültürün gelişiyle, insanlığın ilerlemesinin kale direkleri sadece yerinden oynamakla kalmadı. Yerlerinden söküldüler ve tamamen farklı bir evrimsel oyun alanında yeniden birleştirildiler. Birdenbire, siyah ve beyaz –aydınlık ve karanlık– geçmişte kaldılar. Ve gri, üzerinde düşünülmesi gereken renk oldu. Ayar düğmesi vazgeçilmez bir hale gelerek, ikicil siyah beyaz beklentisi içinde olmak yerine tonlarda ve gölgelerde akıl yürütmemize yardımcı olacak önemli bir nörofizyolojik araç oldu.

Tek bir sorun haricinde. Hem de büyüğünden bir sorun. Başka hiçbir sorun da söz konusu değildi. Öyle bir sorun ki ayar düğmeleri yoktu. Sonrasında büyük bir soruna dönüşebilecek türden bir sorundu. Yeni bir savaşa karşılık kaçış olabilecek türden bir sorun. Ancak piyasa öylesine hızlı değişmişti ki Doğal Seleksiyon'u destekleyen entelektüeller bile henüz ona bir kılıf uydurmaya vakit bulamamışlardı. Henüz bunu yapmaya başlamamışlardı. Doğrusu, halen de başlanmadı.

Bu da bizi biraz zor bir durumda bırakıyor. Bu tıpkı, gri alan bir nehirde akıntının tersine doğru en ilkel türde siyah beyaz kürelerle ilerlemeye çalışmak gibidir. Beyinlerimizin büyük bir hızla haddinden fazla büyümesi sebebiyle mantıksız ve yetersiz kararlar alarak ilerlediğimiz yolu gruplandırıyoruz, etiketliyoruz ve sınıflandırıyoruz. Çünkü beyinlerimiz zamanından önce ve çok hızlı bir şekilde gelişti, fazlasıyla zekileşti. Derecelendirmek yerine sınıflandırıyoruz. Bütünleştirmek yerine kutuplaştırıyoruz. Ve benzerliği dile getirmek ve vurgulamak yerine, farklılığı abartıyor ve karikatürize ediyoruz.

Örneğin şarabı ele alalım. Sanırım çoğumuz, gözümüzün bağlı olduğu bir tadımda kırmızıyı beyazdan ayırt edebiliriz. Hatta bazılarımız, belki bir pinot noir'den bir cabernet sauvignon'u da ayırt edebilir. Ama iki nadir türde, ince bir farka sahip ve son derece birbirine yakın iki Bordeaux şarabı arasındaki karşılaştırmayı nasıl hayal edersiniz? Mesela diyelim ki bir Château Lafite Rothschild En Primeur 1982 ve bir Château Mouton Rothschild En Primeur 1995? Hımmm... Belki de hayal edemezsiniz. Elbette daha endişe verici olan, insanlar arasındaki farklılıklara karşı gafletimizdir. Bir Château Lafite Rothschild En Primeur 1982'yi "kırmızı" veya bir Jacques Prieur Montrachet Grand Cru'yu "beyaz" olarak kategorize etmek, kıyameti pek o kadar da tetiklemeyecektir. Bununla birlikte tüm Müslümanları, İslam Devleti (İŞİD) olarak kategorize etmek, radikalleri desteklemek adına cehennem kapılarını ardına kadar açmak için fazlasıyla yeterli olabilir.

Amansız Darvinci ironi, içinde bulunduğumuz vahim durumda gözden kayboldu. Hayatta kalmak için gerekli olmaktan çok uzak, ikicil bilişsellik bir gün kaderimizi belirleyebilir. Eğer yukarıda bahsedilen sözde İslam Devleti gibi terör örgütlerinin kutuplaştırıcı stratejileri veya Trump yönetiminin sık sık pazarladığı gibi politik köktencilüğün popülist markalarına yüklenen anlam ve gerekçeler baskın çıkıp bir adım önde olmaya devam ederse, er ya da geç bu olacaktır.

Her şeye rağmen, bu durumdan hepimiz aynı derecede sorumlu değil miyiz? Nereye bakarsak bakalım, dama tahtası gibi olan zihnimiz bizi sosyal medyanın geçici, dokunmatik dünyasından daha fazla bölemez. Birisi tüm kalbimizle aynı fikirde olmadığımızı iddia ettiğinde veya bu konuda inandıklarımızı dile getirdiklerinde, ilk tepkimiz ne olur? Doğal olarak bu zıt kutupları tartışmaya meyilli değil miyiz? (Aşağıdaki Şekil 0.1'e bakınız.)

Sonraki sayfalarda, hakikati bir araya getirdiğimiz ve inşa ettiğimiz sonsuz bilişsel Lego seti olarak kategorilerin ve sınıflan-

dırmaların günlük yaşamdaki önemine bakarak işe başlıyoruz ve bu olmadan en basit kararları bile veremeyeceğimiz gerçeği üzerinde kafa yoruyoruz. Kitap şekillenirken, çok erken yaşlardan itibaren nasıl sınırlar çizmeye başladığımızı; kategorize etme yeteneğimizin düpedüz ve bütünüyle sıfırdan edindiğimiz bir şeyden ziyade, beynimizin derinlerine gömülü bir evrimsel adaptasyon halinde, tıpkı konuşmak ve yürümek gibi nasıl bir içgüdü olduğunu keşfedeceğiz. Ve bunun ardındaki sebebi, böylesine bir “yanlış anlaşılma” sebebiyle oluşan bilişsel dayatmanın, ilkel bir insanın düzene duyduğu ihtiyacı nasıl karşıladığını keşfedeceğiz. Basitlik (sadelik) ve “yapılabilirlik” için çok arzu duyuyoruz. Aynı zamanda farklılıklar, ikilemler ve sınırlar için de aynı arzuya sahibiz. Ama bir şekilde çizdiğimiz çizgiler resimlerden ziyade insanlar arasındayken ayırım ve ikilem çok hızlı bir şekilde bölünmeye, ayrımcılığa ve uyumsuzluğa dönüşebilir.

Örneğin kültürel anlamda siyah ve beyazın bizzat kendisini ele alalım.

SİYAH	BEYAZ	GİRİ
SPOR: Yalnızca olimpiyat altın madalyaları kutlanmalıdır. Gümüş ve bronz, sonuçta başarısızlığı ifade eder.	Tüm olimpiyat madalyaları kutlanmalıdır. Herhangi bir şekilde podyuma ulaşmak bir başarıdır.	Bazı durumlarda altın haricinde alınan madalyalar kutlama için bir sebeptir. Bazılarında bu söz konusu değildir. Konsantrasyon eksikliğinden dolayı gümüşe kayan bir favori, ikinci seçeneğe uygun için bir durum olabilir. Beklenenin çok ötesinde performans sergileyen sıra dışı bir kişi de, ilk seçeneğe uygun olabilir.